

Multitopic Household Survey 2007 - България
Технически доклад

I. ТНС ББСС ОСНОВНИ ОТГОВОРНОСТИ

ТНС ББСС проведе Многоцелево изследване на домакинствата в България в сътрудничество и под цялостно техническо супервизиране на WB/OSI. Основните задачи на ТНС ББСС бяха следните:

- Превод на въпросника
- Пилотно изследване
- Подбор на екип за теренна работа и неговото обучение
- Изготвяне на извадка
- Провеждане на терен
- Въвеждане на данни
- Предоставяне на SPSS файл

II. ПОДГОТОВКА

1. Превод и форматиране на въпросника

Първоначалният вариант на въпросника бе преведен и форматиран така, че там, където има приемственост с **MTHS '03**, преводът и форматирането да останат същите. В останалите случаи за намиране на най-подходящите решения бяха използвани резултатите и докладите на интервюерите от първото пилотно проучване. По време на обучението бяха внесени някои допълнителни корекции в българския превод, а в единични случаи и в английската версия.

Крайният вариант на превода и форматирането, с които е работено на терен, бе изготвен след приключване на обучението със супервайзорите и интервюерите в София.

По време на теренната работа бяха установени частични проблеми при някои въпроси, но те бяха отстранени с нови инструкции, а не чрез промени в основния въпросник.

2. Sample Design

Извадковият дизайн на **MTHS '07** трябваше да осигури

- национално и регионално представителна основна извадка от домакинства с обем 4300 единици;
- две напрегнати малцинствени извадки (за турци и роми) с обем, гарантиращ че консолидираната извадка от идентифицираните в main sample ромски и турски домакинства плюс тези от напрегнатите малцинствени извадки ще имат обем, не по-малък от 900 единици всяка

2.1. Main Sample

В съответствие с изискванията на TOR и стремеж структурата на основната извадка в максимална степен да възпроизвежда тази от **MTHS '03** избрахме вариант, при който ще се работи с извадка от 860 sampling points, с 5 ефективни интервюта във всяко едно от тях, което осигурява краен обем на ефективната основна извадка от 4300 домакинства.

Внимателното проучване на наличните в страната бази данни, тяхното качество и възможността да се закупи извадка от институциите, които ги притежават, стесни избора ни до Националната служба ГРАО, която разполага с най-актуализираната и валидизирана подобна информация и прояви готовност да изготви желаната от нас извадка, стига услугата да не нарушава Закона за защита на личните данни (т.е. да не искаме да ни се предоставят имена).

Във всеки един от 28-те региона на страната се подбират:

- N_i sampling points (избирателни секции), като N_i е стойност, пропорционална на дела на региона в универсума от домакинства, така че $\sum N_i = 860$;
- подборът на самите sampling points във всеки един от 28-те региона е с вероятност, пропорционална на големината им (броят на домакинствата във всяко едно от тях);
- във всяко от така подобранияте sampling points, чрез прост лотариен подбор се избират по 5 основни и 3 резервни домакинства, които ще бъдат идентифицирани по адреса на жилището (действащият от няколко години Закон за защита на личните данни не позволява допълнителна персонификация).

За да се реализира този модел, базата данни от персоналните избирателни списъци, валидизирана от ГРАО за нуждите на Президентските избори от октомври 2006 г. трябваше да се трансформира по следния начин

- 1) От базата бяха извадени избирателни секции към болници, затвори, военни поделения;
- 2) Останалите секционни избирателни списъци бяха трансформирани от поименни списъци на лицата с право на глас на територията на избирателната секция в списък от уникални жилищни (т.е. домакински) адреси.

След тези трансформации се получи изчерпателната база данни от уникални адреси на домакинства.

Този извадков модел генерира една национално и регио-нално представителна самопретегляща се извадка.

2.2. Minority Booster Samples

Основа за формиране на напрегнатите етнически извадки са идентифицираните в основната извадка турски и ромски домакинства.

Алгоритъмът е следният:

Адресът на идентифицираното в основната извадка турско или ромско домакинство се приема като стартов адрес, от който със стъпка 4 във възходящ ред по номерата на адресите по улицата или в жилищния блок се идентифицира следващият адрес, на който трябва да се проведе интервю с домакинство, в случай че то е представител на същата етническа група. Ако не е, се продължава със същата стъпка до края на улицата, а в края ѝ се завива надясно. На всяко попаднало в основната извадка ромско домакинство са търсени 3 допълнителни за нуждите на напрегнатата извадка, а при турските - 2 домакинства. В случай, че при три последователни систематично подбрани адреса не се попадне на домакинство от същия етнос, систематичният подбор се прекратява (това се случва там, където домакинството от основната извадка живее в средата на други етнически категории).

3. Field Forces Selection

Мениджърският екип на проекта:

- Zhivko Georgiev - Project Manager
- Milkana Nikolova - Senior Research and Client Communicaton
- Evelina Stancheva - Administrative Coordination
- Ivan Ganchev - Fieldwork Project Manager
- Peter Grigorov - IT Project Manager
- Maya Barbanakova -Preliminary Data and Fieldwork Control Manager

За реализацията на теренната част бяха подбрани

- 6-има регионални супервайзори
- 68 интервюера

Критериите за подбор на супервайзорите бяха:

- предишен супервайзерски опит в проекти като MTHS или подобни на него;
- живеят в регионален център, който е подходящ за осъществяване на непосредствен контрол върху теренната работа в целия район на супервайзера.

Интервюерите бяха подбрани по критерии:

- предишен опит в изследвания от типа на MTHS;
- способни поне 3 месеца да работят плътно по конкретното изследване;

- опит в работата с етнически групи като турци и роми (отнася се най-вече за смесените етнокултурни райони);
- разпределени по региони, пропорционално на очаквания общ обем работа (основна извадка + бустер).

Екипът от въвеждащи на данните бе формиран измежду най-опитните сътрудници, с които разполагаме.

В хода на теренната работа бяха осъществени някои промени.

- бяха обучени и влязоха във функциите си още 4 регионални супервайзера, с цел подобряване на контрола и преодоляване на забавянето, породено от невъзможността първоначалните 6-има супервайзери да упражняват ефективен контрол върху изследователския процес в по-отдалечените райони;
- 7 интервюера бяха отстранени, а 6 по лични и семейни причини не можеха да участват достатъчно пълноценно, поради което бяха обучени и включени в работа допълнително 13 нови.

4. Training

Обучението на ангажираните с проучването интервюери и супервайзери бе проведено в София между 14 и 24.III.2007 г. В него участваха 68 интервюера и 6 супервайзера. Обучението бе проведено от Diane Steele (WB) и Живко Георгиев, проект-мениджър от страна на ББСС България. Във финалната част на обучението се включиха и представители на OSI - България. Освен детайлното запознаване с целите, организацията, разпределението на отговорностите и

методологията на проучването, обучението включваше и пилотно интервюиране с последващо обсъждане на проблемни казуси. Активното въвличане на участниците в обсъждането на инструментариума повлия позитивно върху прецизиране на много от въпросите и тяхната релевантност. В резултат на тези обсъждания бяха нанесени корекции във формулировките на въпросите и инструкциите към тях.

Фактическият финал на обучението бе пилотно проучване, при което всеки интервюер трябваше да проведе по едно пълноценно интервю в своя район.

След приключване на обучението супервайзерите и интервюерите получиха детайлна писмена инструкция за реализация на **MTHS '07**.

III. FIELDWORK

1. Времеви параметри

Теренната работа по основната извадка стартира в края на м. април 2007 г.

Броят на приключилите интервюта по месеци е следният:

▪ април	-	178	(4.1%)
▪ май	-	898	(20.9%)
▪ юни	-	1821	(42.3%)
▪ юли	-	1295	(30.1%)
▪ август	-	108	(2.5%).

Основната теренна работа с 93.4% от финализираните интервюта се пада на м. май, юни, юли. Въпреки усилията ни да приключим до 30.VII. се наложи да се работи и през м. август поради недостъпни или некооперативни домакинства.

Работата по етническите бустери стартира след 15.VI. в районите, където екипите бяха изпълнили над 90% от основната извадка. Работата по етническите бустери бе реализирана в обем 99.8% през месеците юли/ август.

2. Контрол върху качеството на теренната работа

С непосредствено контролни функции бяха натоварени супервайзерите по проекта. Съгласно инструкциите те упражняваха контрол върху стриктното спазване на извадката, замяната на недостъпни единици с резервни адреси, първичен логически оглед на попълнените въпросници, контрол върху теренната работа на интервюерите.

Второ равнище на контрол върху качеството на теренната работа се осъществяваше от централния офис. От проект-мениджъра Ж. Георгиев бяха проведени 41 контролни визити в страната, при които бе наблюдавана работата на 41 интервюера.

Три контролни визити бяха осъществени и от представители на Световната банка:

- г-н Gero Carletto - в Разград, Варна, В. Търново, Пловдив, София;
- г-жа Боряна Гочева - в София;
- г-н Lire Ersado - в Плевен, Хасково, Сливен, Пловдив, Пазарджик.

В резултат на първите контролни визити от работа бяха отстранени 6 от интервюерите. Бяха обогатени и инструкциите. Контрол върху качеството на работа на терена бе реализиран и в процеса на въвеждане и валидизация на данните. 318 попълнени въпросника бяха върнати за проверка и доуточняване с

интервюираните домакинства. Основните проблеми в работата на интервюерите, които трябваше да се преодоляват бяха

- стремежът интервюирането да се ускорява, за да трае по-кратко (за сметка на търсенето на по-осмислен отговор от респондента);
- нечетливо попълване на въпросника;
- тенденцията да се 'пестят времето и усилията' на главата на домакинството (обикновено мъж) за сметка на съпругата или друга жена (която е обикновено по-кооперативна);
- стремежът интервюто да бъде приключено на една визита, дори ако това е за сметка на качеството на информацията по сравнително по-тежките за респондентите финални модули на въпросника.

Бяха взети мерки (в т.ч. санкции и поощрения), които редуцираха тези дефекти, а и с хода на практическата работа интервюерите натрупаха опит, който им позволи по-уверено да контролират динамиката на общуването си с респондентите.

3. Реализация на основната извадка

За реализацията на основната извадка с обем 4300 ефективни интервюта (по 5 в 860 гнезда) бяха използвани общо 5849 адреса (4300 първични плюс 1549 резервни). Причините за прибегване до замени на първични с резервни адреси (домакинства) са следните:

A) Проблеми с адресите - общо 465

▪ адресът не съществува	113
▪ жилището е разрушено (на мястото му се строи)	18
▪ адресът не е достатъчно пълен, за да се идентифицира домакинството	146
▪ необитаемо жилище	155
▪ жилището се използва за нежилищни цели (офис или др.)	33

B) Неосъществени контакти - общо 418

▪ домакинството отсъства по време на наблюдението	234
▪ жилището е обитаемо, но има пречки пред осъществяването на контакт с член от домакинството	147
▪ домакинството е идентифицирано, но не е възможно да се реализира интервюто (пределна възраст, болест и др.)	37

C) Откази - общо 637 (12.7% от контактите)

▪ категоричен, безусловен отказ	484
▪ договорени визити, но впоследствие бягство от интервю	96
▪ стартирало интервю, но впоследствие отказ да бъде довършено	57

D) Проведени интервюта - общо 4329

От тях 29 са анулирани поради некачествена работа на интервюера или крайно противоречива и съмнителна информация. До замяна на базисно домакинство с резервно се прибегваше след минимум три опита за договаряне на старт или довършване на вече започнато интервю.

4. Откази

Разпределението на всичките 637 отказа по регион и тип населено място е показано в Приложение 3.

По-високо от средното за страната равнище на откази имаме в:

- София-град, Пловдивска, Плевенска и Старозагорска област;
- столица и областни градове.

В случаите, при които интервюерите са успели да проведат интервюта, регистриращи ключови социално-демографски характеристики на главата на домакинството (461 от всички 637 случая на отказ) се откриват следните зависимости

- отказващите са много по-често мъже (67.4%), отколкото жени (32.6%);
- те са равномерно разпределени по възраст и образователно равнище;
- има тенденция да са свръхпредставени българи и роми, докато при турците вероятността за отказ е определено по-ниска.

Според докладите на интервюерите в големите градове (София, Пловдив, Варна, Бургас, Стара Загора) значителна част от пълните откази (в т.ч. да се отговори на краткия въпросник към главата на домакинството) са регистрирани при домакинства, които по критериите 'външен вид на жилището', 'квартал' принадлежат към горна средна и висока класа.

5. Реализация на етническите бустери

Реализираната напрегната извадка от ромски домакинства е с обем 672 случая. Ако тези случаи бъдат интегрирани с идентифицираните като ромски домакинства случаи от основната извадка, ще разполагаме с консолидирана извадка от 982 ромски домакинства.

Турският етнически бустер е от 568 случая. Заедно с идентифицираните от основната извадка 349 турски домакинства те формират консолидирана извадка от 917 турски домакинства.

Равнището на откази в двата етнически бустера е съответно

- роми - 4.1% от всички състояли се контакти;
- турци - 6.7%.

III. DATA ENTRY & DELIVERABLES

1. Основни процедури

Въвеждането на данните бе осъществено с програмата PDE - разработка и собственост на ТНС ББСС. За предотвратяване на грешки в процеса на въвеждане на информацията бяха предприети следните действия:

- всяко интервю освен уникалността си по гнездо и номер получи уникален номер между всички интервюта, което осигурява лесно издирване на въпросниците и възможност за двойна проверка за идентичност;
- освен пореден номер всички гнезда получаваха и допълнително поле с кода на съответното населено място съгласно Класификатора на населените места в България с цел идентификация и проверка за идентичност;

- описанието на променливите в PDE отговаря на наименованията във въпросника. За всяка променлива бе осигурен пояснителен текст/описание, което да подпомогне въвеждащия и да предотврати възможностите за неяснота и допускане на грешки;
- за всички участвали в процеса на въвеждане на информацията бе осигурено обучение, както и тестово въвеждане на 10 специално подготвени фиктивни интервюта и последващо обсъждане на установените проблеми;
- всички пристигнали от терен въпросници бяха подлагани на логически оглед от специално обучен екип с цел установяване валидността на данните. При необходимост се провеждаше консултация и уточнение с терена;
- в процеса на описание на въпросника, в програмата за въвеждане бяха програмирани тестове за формална допустимост на стойностите за всяка променлива (range checks). В случай на потвърждаване на невалидната стойност беше осигурена възможност за въвеждането и като несъответствието се маркира за по-нататъшна проверка от екипа в офиса;
- програмирани бяха логическите зависимости между стойностите на текущата променлива и въведени променливи в предишни или в същия блокове. При установяване на несъответствие се извеждаше съобщение изискващо проверка на стойностите във всички зависими променливи. В случай на логическо несъответствие бе осигурена възможност за въвеждане, като несъответствието бе отбелязвано за по-нататъшно решение от страна на екипа в офиса;

- в програмата бяха разработени и програмирани модели за пропускане на променливи/ блокове в зависимост от логическите условия заложи в анкетната карта и отговорите дадени от интервюирания на въпроси от предишни блокове;
- беше осигурена възможност за корекция при установяване на формално вярна, но логически невалидна стойност във вече въведени променливи след проверка във въпросника;
- беше осигурена възможност за прескачане между различните секции на въпросниците с цел извършване на проверка и анализ;
- всички отворени въпроси бяха предварително кодирани по изготвени типологии по време на логическия оглед на въпросниците с цел предотвратяване на грешки от въвеждане. Всички типологии бяха редовно преглеждани с цел установяване на дублирани по смисъл отговори получили различни кодове;
- след получаване на въведените данни в офиса, на 8% случайно избрани карти се извършваше проверка за съот-ветствие между въведената информация и съдържанието на въпросника;
- всички въведени записи отново бяха подлагани на логическа проверка от специално разработена програма след получаването им в офиса. При установени несъответствия специално обучен екип предприемаше коригиращи действия.

2. Описание на основните чекове

Модул 1: Жилище, пособия и стоки с голяма дълготрайност

- Ако домакинството живее в апартамент или жилище в студентско/работническо общежитие (Въпрос 1, кодове 3,4), строителният материал, от който е построена сградата би трябвало да е различен от камък, кирпич и дърво (Въпрос 2, кодове 4,5,6).
- Ако домакинството живее в апартамент или жилище в студентско/работническо общежитие (Въпрос 1, кодове 3,4), не се предполага в жилището да има септична яма (въпрос 7, код 5)
- Ако в жилището няма водопровод (Въпрос 7, код 1), не би трябвало да има топла вода (Въпрос 7, код 2).
- Ако в жилището има електричество (Въпрос 7, код 3), трябва да има посочени годишни разходи на домакинството за електричество или стойност на получената като дарение услуга (Раздел 13С, код 210, въпроси 3,5).
- За всички използвани източници на отопление (въпрос 9), трябва да е посочена съответна сума на месечния разход.
- Ако домакинството е използвало централно отопление през отоплителния сезон (Въпрос 9, код 1), трябва да има посочени годишни разходи за централно отопление или стойност на получената като дарение услуга (Раздел 13С, код 208, въпроси 3,5).
- Ако домакинството е използвало за отопление през отоплителния сезон електричество (Въпрос 9, код 2), трябва да има посочени годишни разходи

за електричество или стойност на получената като дарение услуга (Раздел 13С, код 210, въпроси 3,5).

- Ако домакинството е използвало за отопление през отоплителния сезон течни горива (Въпрос 9, код 3), трябва да има посочени годишни разходи за течни горива или стойност на получената като дарение услуга (Раздел 13С, код 212, въпроси 3,5).
- Ако домакинството е използвало за отопление през отоплителния сезон газ (Въпрос 9, код 4), трябва да има посочени годишни разходи за газ или стойност на получената като дарение услуга (Раздел 13С, код 211, въпроси 3,5).
- Ако домакинството е използвало за отопление през отоплителния сезон въглища (Въпрос 9, код 5), трябва да има посочени годишни разходи за въглища или стойност на получените като дарение такива (Раздел 13С, код 214, въпроси 3,5).
- Ако домакинството е използвало за отопление през отоплителния сезон дърва, за които е посочена месечна сума (Въпрос 9, код 6), трябва да има годишни разходи за дърва или стойност на получените като дарение такива (Раздел 13С, код 213, въпроси 3,5).
- Ако домакинството е имало разходи за телефон (стационарен) през последния месец (Въпрос 17, код 3), трябва да притежава стационарен телефон (Въпрос 24, код 116).
- Ако домакинството е имало разходи за клетъчен телефон през последния месец (Въпрос 17, код 4), трябва да притежава мобилен телефон (Въпрос 24, код 117).

- Ако домакинството не притежава/ не използва мобилен телефон (Въпрос 24, код 117), не би трябвало да има месечни разходи за мобилен телефон/услуги през (Въпрос 24, код 4), както и разходи за последните 30 дни (Раздел 13С, код 227).
- Ако домакинството притежава клетъчен телефон (Въпрос 24, код 117) и е имал разходи за мобилни услуги през последните 30 дни (Раздел 13С, код 227), то тези разходи не би трябвало да надвишават последните месечни разходи, посочени на въпрос 17, код 4.
- Поне по един екземпляр от всички притежавани/използвани от домакинството предмети (Въпрос 24), трябва да бъде описан във въпроси 26, 27 и 28 (от колко години е притежаван/използван, как е придобит и евентуална цена при продажба) .

Модул 2: Състав на домакинството

- Членовете на домакинството на възраст под 12 години трябва да имат юридическо семейно положение „Никога не е бил/а женен/омъжвана” (въпрос 6, код 1).
- Членовете на домакинството на възраст под 16 години не би трябвало да бъдат прислуга в домакинството (въпрос 3, код 8).
- Член на домакинството със статус Съпруг/Партньор (Въпрос 3, код 2) трябва да има юридическо семейно положение „Семеен/семейна” или „Съжителство” (Въпрос 6, кодове 2,5).
- В случай че юридическото семейно положение на член на домакинството е „Семеен/семейна” или „Съжителство” (Въпрос 6, кодове 2,5) и партньорът живее в домакинството (Въпрос 7, код 1), съответният посочен код на

респондент (партньор) трябва да присъства в описанието на домакинството със съответен пол.

- В случай че един или двамата родители на респондент живеят в домакинството (въпроси 8,9), съответният посочен код на респондент (родител) трябва да присъства в описанието на домакинството със съответен пол, т.е. кодовете, посочени на въпрос 8, трябва отговарят на описани в домакинството мъже (въпрос 2, код 1) и респективно, за въпрос 9 – жени (въпрос 2, код 2).
- За членове на домакинството (Въпрос 15, код 1) се считат лица, живели в домакинството поне 3 месеца през последните 12 (въпрос 12). Изключение правят главата на домакинството, нов съпруг/а, деца до 16 години, които учат на друго място и деца на възраст под 3 месеца, те винаги се считат за членове на домакинството.
- Сумата от месеците през последните 12, през които дадено лице е живяло в домакинството (Въпрос 12) и месеците, прекарани в чужбина (Раздел 3, въпрос 10), трябва да бъде 12.

Модул 3: Миграция

- Годианата, от която член на домакинството живее в населеното място (Въпрос 1), не трябва да предхожда годината му на раждане (Модул 1, въпрос 4).
- Годианата, през която член на домакинството е мигрирал в чужбина (Въпрос 12), не трябва да предхожда годината му на раждане (Модул 1, въпрос 4).

Модул 5В: Обучение – общо

- Ако член на домакинството има завършено образователно ниво „Висше, докторат” (Въпрос 4, код 1), възрастта му трябва да е над 27 години (Модул 1, въпрос 4).
- Ако член на домакинството има завършено образователно ниво „Висше, магистратура” (Въпрос 4, код 2), възрастта му трябва да е над 22 години (Модул 1, въпрос 4).
- Ако член на домакинството има завършено образователно ниво „Висше, бакалавър” (Въпрос 4, код 3), възрастта му трябва да е над 21 години (Модул 1, въпрос 4).
- Ако член на домакинството има завършено образователно ниво „Полувисше/висше специалист” (Въпрос 4, код 4), възрастта му трябва да е над 20 години (Модул 1, въпрос 4).
- Ако член на домакинството има завършено средно (специално, професионално-техническо, гимназиално) или професионално-техническо образование (Въпрос 4, кодове 5,6,7,8), възрастта му трябва да е над 16 години (Модул 1, въпрос 4).
- Ако член на домакинството има завършено основно образование (Въпрос 4, код 9), възрастта му трябва да е над 12 години (Модул 1, въпрос 4).
- Ако член на домакинството има завършено начално образование (Въпрос 4, код 10), възрастта му трябва да е над 9 години (Модул 1, въпрос 4).
- Ако член на домакинството никога не е ходил на училище (Въпрос 4, код 12) се предполага да не е продължил образованието си на по-високо образователно ниво (Въпрос 5, код 1).

- Ако член на домакинството със завършено начално образование (Въпрос 4, код 10) е продължил да учи в по-високо образователно ниво, съответното ниво трябва да бъде основно (Въпрос 5, код 3).
- Ако член на домакинството със завършено основно образование (Въпрос 4, код 9) е продължил да учи в по-високо образователно ниво, съответното ниво трябва да бъде средно или професионално-техническо (Въпрос 5, кодове 4,5).
- Ако член на домакинството със завършено средно (специално, професионално-техническо, гимназиално) или професионално-техническо образование (Въпрос 4, кодове 5,6,7,8) е продължил да учи в по-високо образователно ниво, съответното ниво трябва да бъде полувисше/висше специалист, висше бакалавър или висше магистър (Въпрос 5, кодове 6,7,8).
- Ако член на домакинството със завършена образователна степен полувисше/висше специалист (Въпрос 4, код 4) е продължил да учи в по-високо образователно ниво, съответното ниво трябва да бъде полувисше/висше специалист, висше бакалавър или висше магистър (Въпрос 5, кодове 6,7,8).
- Ако член на домакинството със завършена образователна степен висше бакалавър, висше магистър или докторантура (Въпрос 4, кодове 1,2,3) е продължил да учи в по-високо образователно ниво, съответното ниво трябва да бъде полувисше/висше специалист, висше бакалавър, висше магистър или докторантура (Въпрос 5, кодове 6,7,8,9).

- Ако член на домакинството е продължил образованието си в начално или основно образователно ниво (Въпрос 5, кодове 2,3), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са в между 0 и 4.
- Ако член на домакинството е продължил образованието си в професионално-техническо или средно образователно ниво (Въпрос 5, кодове 4,5), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са в между 0 и 5.
- Ако член на домакинството е продължил образованието си в образователно ниво полувисше/висше специалист (Въпрос 5, код 6), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са в между 0 и 3.
- Ако член на домакинството е продължил образованието си в образователно ниво висше бакалавър (Въпрос 5, код 7), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са в между 0 и 4.
- Ако член на домакинството е продължил образованието си в образователно ниво висше магистър (Въпрос 5, код 8), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са в между 0 и 5.
- Ако член на домакинството е продължил образованието си в образователно ниво висше доктрантура (Въпрос 5, код 9), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са в между 0 и 2.
- Ако член на домакинството в момента посещава учебно заведение (Въпрос 6, код 1), годината (клас/курс), в която се обучава в момента (Въпрос 9 - година), трябва да е по-голяма от завършените години в съответната образователна степен (Въпрос 5 - година).

- Ако член на домакинството в момента посещава учебно заведение (Въпрос 6, код 1), и учи в клас на начално образование (Въпрос 9, код 1), посещаваното учебно заведение трябва да бъде различно от университет (Въпрос 10, код 14).
- Ако член на домакинството в момента посещава учебно заведение (Въпрос 6, код 1), и учи в клас на основно образование (Въпрос 9, код 2), посещаваното учебно заведение трябва да бъде различно от начално училище (1-4 клас) и университет (Въпрос 10, кодове 1,14).
- Ако член на домакинството в момента посещава учебно заведение (Въпрос 6, код 1), и учи в клас на професионално-техническо образование (Въпрос 9, код 3), посещаваното учебно заведение трябва да бъде различно от начално (1-4 клас), основно (1-8 клас) училище и университет (Въпрос 10, кодове 1,2,14).
- Ако член на домакинството в момента посещава учебно заведение (Въпрос 6, код 1), и учи в клас на средно образование (Въпрос 9, код 4), посещаваното учебно заведение трябва да бъде различно от начално (1-4 клас), основно (1-8 клас), прогимназиално (5-8 клас) училище и университет (Въпрос 10, кодове 1,2,3,14).
- Ако член на домакинството в момента посещава учебно заведение (Въпрос 6, код 1), и се обучава в образователна степен полувисше/висше специалист, висше бакалавър, висше магистър или висше доктуратура (Въпрос 9, кодове 5,6,7,8), посещаваното учебно заведение трябва да бъде университет (Въпрос 10, код 14).

Модул 6: Здраве

- Ако член на домакинството има здравна осигуровка (Въпрос 3, код 1), евентуалната причина да не е ходил на профилактични прегледи или изследвания за проверка на здравословното състояние през последните 12 месеца (Въпрос 7, код 2), не може да бъде „Нямам здравна осигуровка” (Въпрос 8, код 6).
- Описаните здравни разходи на членове на домакинството за последния месец (Въпрос 38) не трябва да надвишават здравните разходи за изминалата година (Въпрос 39).
- Ако на член на домакинството се е налагало да купува лекарства за себе си през последните 4 седмици (Въпрос 32) и същевременно е успял да закупи поне част от лекарствата (Въпрос 33, кодове 2,3,4), се предполага лицето да има описани разходи за лекарства през последния месец (Въпрос 38 - лекарства).
- Ако за някой член на домакинството има посочени здравни разходи за лекарства за последните 12 месеца (Въпрос 39 - лекарства), в Раздел 13С (Потребление – разходи за нехранителни стоки) трябва да има описани разходи за лекарства (Раздел 13С, код 221).

Модул 7В: Месечни дейности

- Ако член на домакинството е работил на втора работа през определен период от изминалите 12 месеца, за същия период би трябвало да е работил и на основна работа.

- Ако член на домакинството е работил на основна работа през определен период от изминалите 12 месеца, не би следвало за същия период да е посочил месеци, през които „Не е работил/а, но търсил/а работа” или „Не е работил/а и не е търсил/а работа”.
- Ако член на домакинството не е работил, но е търсил работа” през определен период от изминалите 12 месеца, не би трябвало за същия период да има месеци, през които „Не е работил и не е търсил работа”.

Модул 7C,D: Заетост през последните 7 дни

- За всеки член на домакинството, който е работил през последните 7 дни, съответните извършвани през периода дейности трябва да бъдат описани в Раздел 7C. В случай, че за периода лицето се е занимавало с повече от една работа, дейностите се приоритизират – „Дейност, при която има най-много отработени часове”, „Дейност, при която броят на отработените часове е на второ място” и „Всички останали дейности” (Въпрос 6, кодове 1,2,3).
- Дейността, посочена в Раздел 7C, като дейност, при която има най-много отработени часове (Въпрос 6, код 1), трябва да бъде описана в раздел 17D, като Основна работа през последните 7 дни (Въпроси – 1 до 28).
- Ако в раздел 7C член на домакинството е посочил втора работа, която е извършвал през последните 7 дни (Въпрос 6, код 3), то съответната дейност трябва да бъде описана в раздел 7D, като Втора работа през последните 7 дни (Въпроси - 29 до 35).

- Дейностите, посочени в раздел 7С като „Всички останали дейности” (Въпрос 6, код 3) се описват в раздел 7Е (Заетост през последните 12 месеца).

Модул 8: Пенсии, помощи и обезщетения

- Всички членове на домакинството, определили като основна причина да не търсят работа през последния месец това, че са пенсионери (Раздел 7А, Въпрос 10, код 3), трябва да са описали получавана пенсия в Раздел 8.

Модул 9В: Неселскостопански собствен бизнес на домакинството

- В случай, че домакинството се занимава с неселскостопански собствен бизнес, във фирмата трябва е ангажиран поне един член на домакинството (Въпрос 8).
- Броят на ангажираните във фирмата членове на домакинството (Въпрос 8) не трябва да надвишава общия брой членове на домакинството, описани в Модул 2 (Състав на домакинството).
- Печалбата от неселскостопанския собствен бизнес на домакинството през последните 12 месеца (Въпрос 14), не би трябвало да надвишава общият брутен приход на фирмата за същия период (Въпрос 11).

Раздел 10А: Земеделие

- В случай, че домакинството се занимава със селскостопанска дейност (обработка земя), за всяка отглеждана селскостопанска култура сумата от продаденото, даденото на други лица като заплащане за наеманата земя, използваното за храна на добитък, раздаденото на роднини и приятели, даденото на сезонни работници, консумираното в домакинството и

складираното количество от съответната култура, трябва да бъде равна на количеството произведена култура (сумата от количествата, посочени на въпроси 4,6,7,8,9,10,11 да бъде равна на количеството, посочено на въпрос 3).

- Ако за дадена отглеждана култура има посочено количество в графа „Дадено на други лица като заплащане за наеманата земя” (Въпрос 4), се предполага поне един от парцелите, описани в Раздел 10А да е арендован (Раздел 10А, Въпрос 6, код 2).
- Ако домакинството произвежда яйца (Раздел 10С, въпрос 8, код 1), се предполага да отглежда кокошки (Раздел 10С, въпрос 2, код 7).
- Ако домакинството произвежда млечни продукти (мляко, сирене, кашкавал, масло, кисело мляко) (Раздел 10С, въпрос 8, кодове 2,3,4,5,6), се предполага да отглежда млекодайки домашни животни (крави, овце, кози) (Раздел 10С, въпрос 2, кодове 1,5,6).
- Ако домакинството произвежда месо (Раздел 10С, въпрос 8, код 7), се предполага да отглежда някое от съответните домашни животни (крави, волове, бикове, телета, прасета, овце, агнета, кози, кокошки, пилета, коне, магарета, зайци) (Раздел 10С, въпрос 2, кодове 1,2,3,4,5,6,7,8,9,11).
- Ако домакинството произвежда вълна (Раздел 10С, въпрос 8, код 8), се предполага да отглежда овце и/или кози (Раздел 10С, въпрос 2, кодове 5,6).
- Ако домакинството произвежда кожи (Раздел 10С, въпрос 8, код 9), се предполага да отглежда някое от съответните домашни животни (крави, волове, бикове, телета, прасета, овце, агнета, кози, коне, магарета, зайци) (Раздел 10С, въпрос 2, кодове 1,2,3,4,5,6,8,9,11).

- Ако домакинството произвежда мед (Раздел 10С, въпрос 8, код 10), се предполага да притежава кошери (Раздел 10С, въпрос 2, код 10).
- Броят на членовете на домакинството, ангажирани със селскостопанска дейност (постоянно или само част от времето) не трябва да надвишава общия брой на членовете на домакинството, описани в Модул 2 (Състав на домакинството).

Раздел 11: Парични постъпления от членове на домакинството, които продължително време живеят извън него

- Годината, през която лице, живеещо продължително време извън домакинството за първи път се е преместил в чужбина (Въпрос 8), не трябва да е след годината, през която е заминал за страната за първи път (Въпрос 7).
- Ако лице, описано в настоящия раздел е завършило определено ниво от образователна степен висше доктуратура (Въпрос 12, код 1), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са между 0 и 2.
- Ако лице, описано в настоящия раздел е завършило определено ниво от образователна степен висше магистратура (Въпрос 12, код 2), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са между 0 и 5.
- Ако лице, описано в настоящия раздел е завършило определено ниво от образователна степен висше бакалавър (Въпрос 12, код 3), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са между 0 и 4.

- Ако лице, описано в настоящия раздел е завършило определено ниво от образователна степен полувисше/висше специалист (Въпрос 12, код 4), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са между 0 и 3.
- Ако лице, описано в настоящия раздел е завършило определено ниво на средно (специално, професионално-техническо, гимназиално) или професионално-техническо образование (Въпрос 12, кодове 5,6,7,8), съответните завършени учебни години в тази степен трябва да са между 0 и 5.
- Ако лице, описано в настоящия раздел е завършило определено ниво на основно или начално образование (Въпрос 12, кодове 9,10), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са между 0 и 4.
- Ако лице, описано в настоящия раздел няма завършено начално образование (което изключва лицата, които никога не са посещавали училище) (Въпрос 12, код 11), съответните завършени учебни години в това ниво трябва да са между 0 и 4.

Раздел 13: Потребление

- Ако домакинството не е купувало дадена стока през последния месец (Раздел 13В, въпрос 2), не се предполага да е купувало същата стока 12 месеца през последната година (Раздел 13В, въпрос 6).
- Ако член на домакинството е купувал цигари и тютюневи изделия през последните 7 дни (Раздел 13А, въпрос 1, код 1), се предполага в

домакинството да има пушачи (Раздел 6, въпрос 34), както и да има описана годишна консумация на тютюневи изделия в Раздел 13В (код 175).

- Ако член на домакинството е имал транспортни разходи (билети, такси и др.) през последните 7 дни (Раздел 13А, въпрос 1, код 4), би трябвало да има описани годишни разходи за гориво, резервни части, ремонт на превозни средства и/или транспортни услуги (Раздел 13С, кодове 224,225).
- Ако домакинството е описало годишни разходи за превозни средства (автомобили, мотоциклети, велосипеди и др.) и/или гориво, резервни части, ремонт на превозни средства (Раздел 13С, кодове 223,224), се предполага домакинството да притежава / използва превозно средство (велосипед, мотоциклет, мотопед, автомобил, минибус, джип, камион, яхтя, лодка) (Модул 1, въпрос 24, кодове 118,119,120,121,122).
- Ако домакинството е описало разходи за мобилни телефони / услуги през последните 30 дни (Раздел 13С, код 227), трябва да има посочени месечни разходи за клетъчен телефон (Модул 1, въпрос 17, код 4).

IV. КОМЕНТАРИ ПО КАЧЕСТВОТО НА ДАННИТЕ

Докладите на интервюерите и логическите чекове показват, че повечето модули от въпросника не са създавали проблеми на респондентите, нито мотиви за отказ от отговор и събраната по тях информация е с голяма степен на вероятност достоверна.

Това се отнася най-вече до модулите:

- Жилище и стоки с голяма дълготрайност;
- Състав на домакинството;
- Миграция;
- Лица, които полагат основните грижи за децата;
- Образование - предучилищно;
- Образование - общо;
- Здраве;

и в голяма степен до модулите:

- Заетост;
- Неземеделска дейност на домакинството;
- Суми, преведени от членове на домакинството;
- Други приходи.

Основните идентифицирани проблеми с качеството на първичната информация са:

- При модул **'Социално подпомагане'** се наложи валиди-зация на повечето първични данни поради разминаване между официалните названия на съществуващите в момента социални трансфери и всекидневния език на техните потребители, в който термини като 'пенсии', 'помощи', 'обезщетения' често се припокриват.
- Според докладите на интервюерите, най-сериозни про-блеми с разбирането е имало в модул 'Субективни вярвания и схва-щания', и то

най-вече при въпросите, изследващи субективните нагласи към различни модели на социално-осигурителна и пенсионна система. Причината за неразбирането не е в езика на въпросите, а в крайно ниската степен на познаване и интелектуална ангажираност с тази проблематика (характерно не само за нискообразованите, но и за високообразованите млади хора).

- По непосредствени впечатления на интервюерите, респондентите са били най-склонни да не бъдат достатъчно откровени в отговорите си на въпроси, изискващи информация за
  - ✓ доходи от бизнес или друг неофициален източник (най-характерно за по-богатите и ромите);
  - ✓ миграция в чужбина, ако не е законна;
  - ✓ за паричните трансфери към домакинството от чужбина;
  - ✓ приходи от наеми и продажби.
- При ромите, където стремежът да се покажат бедни е добре разработена стратегия на поведение (за да съхранят достъпа си до социални помощи) има укриване освен на доходи, също и на трудова заетост (в сивата икономика), някои разходи и притежания. Навярно и в модул **'Потребление'** тази тенденция е довела до занижаване на действителните стойности.
- Осъществените чекове в модул **'Потребление'** откриха следните тенденции.
  - ✓ В единични случаи при продукти с изявена сезонност в потреблението са регистрирани завишаване или занижаване на

средномесечните данни за консумация (отнася се най-вече за някои плодове, бира и безалкохолни напитки).

- ✓ Някои разходи за покупка (респ. цени), които изглеждат чувствително по-ниски от пазарните към момента на интервюиране, се оказаха достоверни, защото покупката им е осъществена директно от производителя, практика доста-тъчно разпространена по селата и малките градове.
- ✓ През месеците юли/ август заради необичайното за страната засушаване някои цени се повишиха с 30-40%. Това се отнася най-вече до зеленчуци, плодове, брашно, растителни масла, мляко, сирене и кашкавал, някои меса.
- ✓ Бяха регистрирани случаи на двойно отчитане на консумирани продукти.

Най-характерно е за продукти, където единият е суровина за домашно приготвяне на друг.

Например:

▪ прясно мляко	⇒	кисело мляко, бяло сирене;
▪ плодове	⇒	плодови консерви;
▪ зеленчуци	⇒	зеленчукови консерви, туршии;
▪ брашно	⇒	тестени изделия;
▪ грозде	⇒	вино, ракия.

Където бе възможно бяха направени корекции, премахващи риска от двойно отчитане.

Анекси:

Анекс 1: Въпросник – български версия

Анекс 2: Въпросник – английска версия

Анекс 3: Инструкция на анкетъора и допълнение – български версия

Анекс 4: Инструкция на анкетъора и допълнение – английска версия